

ИШЛАБ ЧИҚАРИШДА ЕНГИЛ САНОАТИНИНГ КЛАСТЕР УСУЛИ ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШИ СИФАТИ

Аралов Ғайрат Мухаммадиевич
ҚарМИИ мустақил изланувчиси

АННОТАЦИЯ

Мақолада ишлаб чиқаришда енгил саноатнинг кластир усули инновацион иқтисодиётнинг асосий йўналишининг аҳамияти, унинг ишлаб чиқариш ҳажмига таъсири тадқиқ этилган. Ишлаб чиқаришда енгил саноатнинг кластир усули инновацион иқтисодиётнинг асосий йўналишининг сифатига боғлиқ жиҳатлари таҳлил этилган.

Калит сўзлар: енгил саноат; кластир усули; кластир усули инновацион иқтисодиётга боғлиқлиги; кластир таҳлили.

АННОТАЦИЯ

В статье исследуется значение массового метода легкой промышленности для основного направления инновационной экономики в производстве и его влияние на объем производства. Анализируются аспекты, связанные с качеством основного направления инновационной экономики массового метода легкой промышленности в производстве.

Ключевые слова: легкая промышленность Блочный метод Блочный метод опора на инновационную экономику; Кластерный анализ.

ABSTRACT

In the article, the significance of the light industry mass method for the main direction of innovative economy in production, and its impact on production volume, is investigated. Aspects related to the quality of the main direction of the innovative economy of the mass method of light industry in production are analyzed.

Keywords: light industry Block method The block method reliance on innovative economy; Cluster analysis.

Ўзбекистонда қулай инвестициявий муҳит яратилиб, чет эллик сармоядорлар ҳуқуқларининг қонуний кафолати мустаҳкамлангани, уларга қўшимча имтиёзлар берилаётгани ишбилармон доиралар фаолиятини рағбатлантирувчи омил бўлмоқда.

Кейинги йилларда олиб борилаётган ана шундай оқилона ислохотлар самараси ўлароқ, ижтимоий-иқтисодий барқарорлик таъминланаяптики, бу ўз навбатида, хорижлик инвесторларнинг қизиқишини янада кучайтирмоқда. Натижада дунёга машҳур кўплаб йирик компанияларнинг инвестициявий фаолияти кенгайиб, иқтисодиётнинг турли соҳаларида самарали иш олиб борилмоқда.

Маълумки, Кейинги йилларда мамлакатимизда халқаро амалиётда синалган ва иқтисодиётни ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этувчи бозор муносабатларини ва тажрибаларини ҳатётга татбиқ этишга катта эътибор қаратилмоқда. Шулардан бири кластерлар бўлиб, ҳозирда иқтисодиётимизнинг тўқимачилик ва енгил саноат соҳасида ушбу тузилма фаолиятини йўлга қўйишга киришилмоқда.

Кўпгина манбаларда ривожланган давлатларнинг тажрибалари барқарор ижтимоий-иқтисодий тараққиётни таъминлашда, инвестицион фаолликни оширишда, рақобатбардош товарлар ишлаб чиқаришда халқаро логистик марказлари, эркин иқтисодий зоналар каби кластерларнинг ўрни ва аҳамияти жуда юқори эканлиги кўрсатилган. Дунёнинг кўпгина мамлакатларида инновацион иқтисодиётни шакллантириш ва бошқаришда кластерлардан фойдаланиш бўйича маълум тажриба тўпланган.

Хорижий ёки маҳаллий тадқиқотчиларнинг таҳлилларида “кластер” тушунчасига бир қатор таърифлар берилиб келинмоқда.

Кластер – битта соҳага бирлашган ва бир-бири билан узвий алоқада бўлган корхоналар гуруҳи.

Кластер – битта географик ҳудудда жойлашган ва битта тармоқни ташкил қиладиган фирмалар гуруҳи.

Кластер – махсус соҳалар бўйича битта географик ҳудудда фаолият юритаётган, бир-бири билан боғлиқ бўлган ва бир-бирини тўлдирувчи компаниялар, институтлар гуруҳи.

Кластер – горизонтал ва вертикал равишда функционал боғлиқ бўлган фирмалар гуруҳи.

Кластер – жамоавий, хусусий ва ярим жамоавий кўринишда бир-бири билан боғлиқ ва ўзаро бири-бирини тўлдирувчи фирмалар, тадқиқот ва ривожланиш институтлари гуруҳи.

Кластер – тижорат ва нотижорат ташкилотлари гуруҳи бўлиб, у гуруҳда фаолият юритаётган ҳар бир фирманинг рақобатбардошлигини таъминлашга хизмат қилади.

Кластер – ҳудудий концентрациялашувга асосланган ва технологик занжирга боғланган товар ва хом ашё етказиб берувчилар, асосий ишлаб чиқарувчиларни бирлаштирган индустрлашган мажмуа.

Умумий олганда кластерлаштириш бу битта географик худудда концентрациялашган ва маълум бир аниқ вазифани ечишга қаратилган фирмалар гуруҳи бўлиб, улар бир-бири билан узвий алоқадаги, жамовий рақобатлашувни мустақкамлаш мақсадида ишчи кучларини ўзаро бирлаштирувчи жараён дир.

Худудни ривожлантириш учун кластерли тузилмаларни шакллантириш кўшимча иш ўринларини яратиш, маҳаллий бюджет даромадларини ошириш, ваколатларни тақсимлаш, тадбиркорлик тузилмалари билан ўзаро таъсирлашиш, ахборот айирбошлашни жадаллаштириш ва янгиликларни тарғиб этиш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг инновацион фаоллигини ҳамда худудлар инновацион жозибаторлигини юксалтириш, худудий иқтисодий диверсификация қилиш каби янги имкониятларни тақдим этади.

Енгил саноат корхоналари учун кластерлар йирик инвестиция лойиҳаларида иштирок этиш, кўшимча даромад олиш, янги бозорларга чиқиш, инновацияларни жорий этиш бўйича харажатларни қисқартириш, инновацион фаолиятни инфратузилмавий таъминлаш, ходимлар малакасини ошириш, кичик корхоналарни инновацион фаолиятга жалб этиш ва пировардида рақобатбардошликни кўтариш омили ҳисобланади. Бунда ҳар бир кластер иштирокчиси бўлган корхона ўз мақсадини кўзлаган ҳолда нафақат ўз хўжалик фаолияти самарадорлиги ва рақобатбардошлигини оширади, балки тадбиркорлик инфратузилмасини шакллантиришга кўмаклашгани ҳолда, худудда фаолият юритаётган турли хилдаги бошқа корхоналарнинг иқтисодий ўсишига ёрдам беради.

Бизга шу маълумки, худудий кластерда иштирок этиш фан ва таълим муассасалари учун ҳам жозибатор бўлиши мумкин, чунки бу илмий тадқиқотлар ва ишланмаларни молиялаштириш ҳажмини кўпайтириш, сифатини яхшилаш, илмий тадқиқот ишларининг техник таъминоти даражасини юксалтириш, инвестициявий ташқи лойиҳаларда иштирок этиш, илмий-педагог кадрлар малакасини оширишнинг янги имкониятларини яратади.

Олиб борилаётган тадқиқотлардан келиб чиқган ҳолда, кластер стратегиясининг устуворлиги корхона (фирма)лар учун таъминотчиларга, малакавий ходимларга, ахборотларга, хизмат ва таълим марказларига тўғридан-тўғри боғланишлари сабабли меҳнат унумдорлиги ва ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишдаги мисли кўрилмаган имкониятлар билан изоҳланади.

Бундан ташқари, кластер тизимида таълим ва илмий-тадқиқот марказлари янги илмий-услубий ишланмаларни яратиш, уларни қисқа муддатда синовдан ўтказиш, ишлаб чиқариш ва илмий изланишлардаги ходимлар ҳамда мутахассислар меҳнатларини кўпроқ рағбатлантириш, янги товарларни ихтиро

қилиш учун шароит пайдо бўлади. Кластерлаштиришга корхоналар инновацион фаолиятини тезлаштириш асосида рақобатбардошликни оширувчи, рақобатнинг кучли таъсирига қарши туриш жараёнидаги талабларга тўла жавоб берувчи тузилма сифатида баҳо берилади.

Юқорида айтилганидек рақобатлашув кўрсаткичларига эга бўлган компания ўз ютуғи орқали атрофдаги иқтисодий субъектларга, яъни истеъмолчилар, хом ашё етказиб берувчилар ва рақобатчиларга ижобий таъсирини ўтказиши. Атрофдагиларнинг кучайиши эса компаниянинг рақобатбардошликни янада кўтаришига олиб келади. Айтиш шундай шароит кластерлар ривожланган ҳудудда яққол намоён бўлади.

Кластер стратегиясини амалда қўллаш асосида миллий ва минтақавий иқтисодиёт рақобатбардошлигини ошириш ғояси ётади ва унинг қуйидаги устувор жиҳатлари борлигини очиқ беради:

- корхона (фирма)лар учун таъминотчиларга, малакавий ходимларга, ахборотларга, хизмат ва таълим марказларига тўғридан-тўғри боғланишлари сабабли меҳнат унумдорлиги ва ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга имкониятлар яратилади. Кластерлашган минтақалар корхоналарида меҳнат унумдорлиги 1,5 баробаргача, иш ҳақи эса 30 фоизгача кўплиги ўз тасдиғини топган;

- таълим ва илмий-тадқиқот марказлари янги илмий-услугий ишланмаларни яратиши, уларни қисқа муддатда синовдан ўтказиши, ишлаб чиқаришга жорий этиши учун шарт-шароитлар мавжуд бўлади;

- ишлаб чиқариш илмий изланишлардаги ходимлар ва мутахассислар меҳнатларини кўпроқ рағбатлантиришга ва янги товарларни яратишга имтиёзли шароитлар бўлади.

Дарҳақиқат, енгил саноат, нефть, газ, химия, биотехнология, фармацевтика, информатика, автоқурилиш, транспорт-логистика, рекреацион-туристик, озиқ-овқат, таълим, балиқчилик, паррандачилик, асаларичилик, ипакчилик ва бошқа соҳаларда кластер тизимларини яратиш илмий тадқиқотлар ва ишланмаларни молиялаштириш ҳажмини кўпайтиради, сифатини яхшилади, илмий тадқиқот ишларининг техник таъминоти даражасини юксалтиради, инвестициявий ташқи лойиҳаларда иштирок этиш, илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва малакасини оширишнинг янги имкониятларини яратади. Бундан ташқари, кластер тизимида таълим ишланмалари яратиш, уларни қисқа муддатда синовдан ўтказиш, ишлаб чиқариш ва илмий изланишлардаги ходимлар ҳамда мутахассислар меҳнатларини кўпроқ рағбатлантириш, янги товарларни Ўзбекистон бренди билан ихтиро қилиш учун кенг имкониятлар ва шароит пайдо бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати: (REFERENCES)

1. Kalandarov, P., G. Aralov, and O. Norboyev. "Real-time monitoring of grain moisture in the field." Конференции. Vol. 1. No. 1. 2021.
2. Каландаров П. И., Андреев С. М., Аралов Г. М. Разработка приборов контроля влажности зерновых культур в полевых условиях //актуальные проблемы современной науки, техники и образования. – 2021. – С. 372-372.
3. Каландаров П. И., Аралов Г. М. Разработка приборов измерения влажностиполевых условиях //Эффективность применения инновационных технологий и техники в сельском и водном хозяйстве. – 2020. – С. 399-401.
4. Каландаров П. И., Аралов Г. М. Инвестиционная привлекательность— успешная реализация инновационных разработок, работающих в режиме реального времени //Инновацион технологиялар. – 2021. – №. 2 (42). – С. 88-91.
5. Рахимов А. Аҳолига яшаш жой ва умумий овқатланиш хизматлари ривожидати ва ёндош тармоқларнинг таъсирини баҳолаш (қашқадарё вилояти мисолида) //Экономика и образование. – 2022. – Т. 23. – №. 4. – С. 397-402.
6. Жураев Ф. Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ишлаб чиқаришни ривожлантиришнинг истикболдаги муаммолари ва уларни эконометрик моделлаштириш //Экономика и образование. – 2021. – №. 4. – С. 377-385.
7. Juraev F. D. Problems Of Informatization Of Management Of Agricultural Industry And Modeling Of Agriconomic System In A Market Economy //The American Journal of Applied sciences. – 2022. – Т. 3. – №. 02. – С. 49-54.
8. Аралов Г. М., Беккулов Ж. Ш. Классификация методов контроля и диагностики состояния и режимов работы системы контроля и регулирования параметров технологических процессов //Міжнародний науковий журнал Інтернаука. – 2017. – №. 3 (1). – С. 110.
9. Abdulkarimov I.T. va boshqalar. Korxonona iqtisodiy salohiyati tahlili. T.: «Iqtisodiyot va huquq dunyosi» nashriyot uyi, 2003.
10. Заработная плата на предприятии / Хасанов Н.Х., Хайдаров СХ.У, Югай Л.П. – Т.: издательский дом “Мир экономики и права”, 2004